

4. Дутченко О.М. Банківське кредитування малих підприємств / О.М. Дутченко, В.С. Домбровський // Фінанси України. – 2010. – №9. – С. 24-29.
5. Карамишева Г.М. Проблеми кредитування малого та середнього бізнесу в умовах посткризового стану економіки / Г.М. Карамишева, А.Г. Новікова // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №1. – С. 34-38.
6. Кравчук О.М., Лещук В.П. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва : Навчальний посібник / О.М. Кравчук, В.П. Лещук. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 504 с.
7. Коробчук Т.І. Сучасні проблеми банківського мікрокредитування в Україні / Т.І. Коробчук // Економічні науки. – 2011. – №4. – С. 86-93.
8. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : Навчальний посібник / О.О.Терещенко. – К. : КНЕУ, 2003. – 554 с.
9. Цигилик І.І. Основи підприємництва: Навчальний посібник [Електронний ресурс] / І.І. Цигилик. – Режим доступу: http://b-ko.com/book_267.html.

Токар А.Я.

старший викладач кафедри політичних наук і права

ОБЛІК ТА ЗВІТНІСТЬ В МАЛОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ

Історичний розвиток бухгалтерського обліку як науки

Бухгалтерський облік – це наука із стародавньою історією. На питання, коли виникла бухгалтерія, можливі три відповіді:

- 6000 років потому, в той час, коли почалася ціле направлена реєстрація фактів господарського життя;
- 500 років потому, коли вийшла книга Луки Пачолі та почався опис суті обліку;
- 100 років потому; коли з'явилися перші теоретичні конструкції.

Ці три відповіді – три різних узагальнення того, що таке **бухгалтерія** :

- 6000 років потому облік виник як практична діяльність, як рахівництво, як засіб розуміння господарського процесу, як його мова;
- 500 років потому – як предмет літературного обміркування, як частка літературної мови;
- 100 років він існує як самостійна наука – рахівництво, як засіб розуміння обліку, як мова рахівництва.

Якщо розглядати тільки **наукову** сторону бухгалтерського обліку, то необхідно прийняти до уваги, що наука має зовнішні та внутрішні чинники розвитку : **зовнішні** чинники задаються науці вимогами оточуючого нас світу; **внутрішні** чинники обумовленні логікою розвитку науки.

Таким чином, розглядаючи історію науки, необхідно простежити дві паралельні еволюції, що викликані зовнішніми та внутрішніми чинниками.

Вивчаючи бухгалтерський облік як науку, полегшення забезпечується опублікованими роботами з історії. Але важко вирішити, коли соціальне замовлення вплинуло на розвиток обліку він був спрямований уперед могутнім зусиллям людської думки. Та ще важче розібратися, хто був першим в рішенні тієї чи іншої проблеми, кому належить пріоритет.

Порівнюючи практичну діяльність в області обліку з його науковою розробкою, можна зробити багато цінних та важливих спостережень. На жаль, більшість викладали історію обліку до Л. Пачолі по пам'яткам давнини, а після – по книгам та журнальним

статтям. В якій мірі теоретичні роботи відображали протягом віків практику, та як сильно був вплив науки на будні обліку залишається загадкою.

Початок обліку, його перші паростки заховані від нас. Вони зникли за багато тисячоліть від нас. Єдине, що ми можемо стверджувати, що облік виник не відразу. Був час, коли він був не потрібним, коли всі відомості про господарство вільно містилися в голові однієї людини, тому що господарство було невелике.

Для виникнення письмового обліку, для ведення його реєстрів необхідно було мати достатньо **значні розміри** господарської діяльності; повинна біла існувати **писемність ті елементарна арифметика**. Господарське життя потребувало розвитку обліку, а розвиток обліку стимулював ріст цивілізації.

Таким чином, поява писемності та розвиток арифметики створили базу для виникнення обліку, господарська діяльність сприяла його повсюдному розповсюдженню. Поява ж грошей у вигляді монет та першої лічильної машини – **абака**, в Стародавній Греції спонукало до розвитку обліку.

В народах старого Середньовіччя повільно та невідворотно зароджувались носії часу – сміливі, хижі, розумні та безжалісні люди – конкістадори комерційного світу. Їм в джунглях господарського життя були потрібні нові прийоми та методи, більш точні та досконалі орієнтири. Те, що вони шукали, вони знайшли в **подвійній бухгалтерії**, у якій також нема винахідника, як і не мають його гроші, алфавіт та розмовна мова.

Бенедетто Котрулі – купець із Рагузи (Дубровник), автор книги «Про торгівлю та досконалого купця» одну із глав присвятив подвійній бухгалтерії. Книга була написана в 1458 році, але вийшла із друку тільки в 1573 році, тобто через 115 років з часу написання.

Лука Пачолі (1445 - 1515) - математик зі світовим ім'ям, людина універсальних знань, патріарх бухгалтерії, францисканський монах в 36 главах знаменитого XI трактату про розрахунки та записи, розміщеного в фундаментальній праці «**Сума арифметики, геометрії, вчення про пропорції та відношення**» (1494 рік) викладає облікову процедуру, намагаючись адекватно її описати : **порядок глав майже повністю відтворює облікові реєстрації**. Це вчинило значний вплив на все майбутнє обліку. Адже Л. Пачолі розглядав «Трактат» як підручник та хотів викладання наблизити до практики, в ньому він не пропонував щось нове, а тільки описував те, що вже було. Трактат було переведено на безліч мов та по ступенем впливу на облік з ним не може зрівнятись ні одна праця. Широтою розуму та глибиною думки Лука Пачолі стоїть в ряду інтелектуалів як Леонардо да Вінчі, Мікеланджело, Христофер Колумб та інші.

З дитячого віку Пачолі - природжений математик, закохувався в світ чисел. А коли в 19 років Лука приїздить до Венеції та стає вихователем, він допомагає батьку своїх учнів вести конторські книги, набуваючи при цьому **навички діла, яке йому судилося було зробити наукою**.

Що ж цінного створив Л. Пачолі в «Трактаті про рахунки та записи» та чому положення його роботи і сьогодні популярне та має успіх?

Насамперед, відмічає Л. Пачолі, для ведення господарства необхідні три умови:

- Наявність коштів;
- Уміння правильно та швидко рахувати гроші;
- Вести справу відповідним чином (для отримання інформації як відносно боргів, так і вимог). Всі, що вірять (кредитори), повинні бути записані в книгу «по твоїй правій руці», а боржники (дебітори) - по лівій, та тому подібне.

Лука Пачолі визначив **п'ять головних принципів ведення бухгалтерського обліку**, що сприяло формуванню його як **самостійної науки** :

- Теоретичне тлумачення подвійного запису.
- Розглядати бухгалтерський облік як самостійний метод, що заснований на використанні подвійного запису.

- Господарчі процеси можуть відобразитися як по окремим підприємствам, так і за їх рамками. Це положення відрізнялось від роботи Б. Котрульї, який вважав, що об'єктом бухгалтерського обліку є окреме підприємство.

- Відображення подвійного запису на рахунках, які являють систему (план) обліку. Організація системи (плану) змінюється в залежності від цілі, що має на меті адміністрація.

- Запровадження в бухгалтерський облік моделювання.

Подальший розвиток бухгалтерського обліку не порушив головних принципів, які обґранкував Л. Пачолі. Вказані п'ять принципів актуальні й сьогодні. Зокрема подвійний запис підтвердив вираз Вольфганга Гете, що назвав його «найвеличнішим витвором людського розуму».

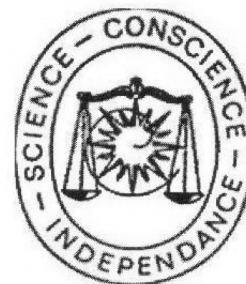
Розвиток кібернетики та інформатики дозволив установити, що подвійний запис є методологічним способом, що має загальний характер. Він на декілька віків випередив сучасні теоретичні уявлення з області кібернетики та забезпечив системний характер відображення інформації в бухгалтерському обліку.

Символом, що відображає *бухгалтерській облік як науку* є міжнародний герб бухгалтерів, в якому є три фігури:

- Сонце – бухгалтерській облік висвітлює господарську діяльність;

- Терези (ваги) – баланс;

- Крива Бернуллі – символізує те, що облік, одного разу викинув, буде існувати вічно, та девіз

«НАУКА, ДОВІРА, НЕЗАЛЕЖНІСТЬ»

В 1945 році міжнародний конгрес бухгалтерів затвердив герб як інтернаціональну емблему бухгалтерів.

Обираємо та засвоюємо досвід міжнародних стандартів

Мова бізнесу

Успіх бізнесу завжди залежить від згуртованості команди менеджерів, а праця в команді це спершу спілкування. Здатність до спілкування цілком залежить від можливості взаєморозуміння та від того, чи знайдено спільну мову.

Фінансист, він же «accountant», він же – бухгалтер володіє мовою фінансів тому має змогу допомогти в пошуку загальної мови для характеристики кожної сфери діяльності з фінансової точки зору, а це означає, що про кожну із них можливо розмовляти «загальною мовою», «мовою грошей».

Вірно розуміти дану мову особливо важливо для менеджерів бо це єдиний спосіб вірної оцінки фінансових та технічних рішень. Не розуміючи комерційної мови, менеджери не зможуть ефективно працювати в команді. А від цього залежить майбутнє та успіхи компанії.

Цінність грошей обумовлюється тим, на що їх можна обміняти, та для того, щоб підтримувати або збільшувати покупну спроможність, необхідно заставити гроші працювати. Гроші надають свободу вибору в тому, як їх витратити. За допомогою грошей можна вимірювати відносну вартість.

Існують багато способів використання грошей. Їх можна берегти там, де вони будуть зберігати тільки свою номінальну вартість, але це значить, що їхня покупна спроможність з часом буде зменшуватися. Єдиний спосіб зберегти або збільшити реальну (покупну) вартість грошей – це їхня робота.

«Надійне» місце, куди можна розмістити гроші, це, наприклад, ощадний банк. Однак ціною безпечності буде вельми низький дохід. Якщо ми хочемо, щоб з часом грошей стало більше, можна інвестувати в дещо вигідне, ніж ощадний банк. Вибір можливого інвестування цілком залежить від того, як оцінює інвестор ступінь ризику, та чи «варті» очікувані доходи цього ризику. Як правило, чим вище ризик, тим більша сума очікуваних доходів, та навпаки.

Бізнес – як самостійна субстанція

Всякий бізнес розглядається як самостійна «особистість» - одиниця, абсолютно незалежна від свого власника. Особистість ця пускається в життя не маючи за душею ні гроша і, таким чином, в питанні забезпечення її всім необхідним повинна покластися на власників своїх. Що вони і роблять, вкладаючи в компанію у вигляді капіталу свої власні гроші, і як тільки гроші вкладені, у компанії виникають зобов'язання. Вона зобов'язана цим початковим капіталом, а також всіма наступними прибутками, які зможуть з'явитися в результаті її комерційної діяльності, своїм власникам.

Ключові інформаційні показники менеджменту, згідно міжнародних стандартів

З метою оцінки діяльності компанії здійснюється порівняльний аналіз та розглядається так звана «піраміда ключових показників» (річний дохід від продаж, прибуток, активи)

Основним показником результативності менеджменту, що визначається відношенням величини отриманого прибутку до суми активів – є **рентабельність** сумарного капіталу (активів):

Основним показником ефективності господарської діяльності, що визначає залежність обсягу реалізованої продукції до суми активів – є коефіцієнт **оборотності** активів:

$$\text{Оборотність активів} = \frac{\text{дохід з продаж}}{\text{сума активів}} = \text{разів};$$

Рентабельність продаж – відношення прибутку до виплати процентів та податку до доходу з продаж, характеризує, скільки прибутку від основної діяльності компанії принесла кожна копійка реалізованої продукції.

Прибуток з вкладеного капіталу – основний показник ефективності діяльності компанії з точки зору використання залучених фондів. Розраховується як відношення прибутку до виплати податків до вкладеного капіталу та відображає обсяг прибутку, зароблений на кожному копійку, вкладену в дію.

Структура капіталу – доля залучених засобів у вкладеному в компанію капіталі. Чим вище ця доля, тим вище потенційний ризик наразитися на зовнішній натиск, що не контролюється ні менеджерами, ні власниками компанії.

Існують безліч варіацій двох основних показників обороту, що базуються на оборотному капіталі компанії – це дебіторських заборгованостях та на запасах. Так, наприклад, «оборот дебіторської заборгованості» трансформується в обернену величину – «термін кредиту» (чисельно – сальдо дебіторської заборгованості ділиться на дохід з продаж та множиться на 365)

Оборотність запасів теж можна виразити подібно, хоча більш прийнятний варіант – це підрахунок числа перетворень («обертів») величини запасів в дохід з продаж. Однак більш адекватний коефіцієнт оборотності запасів базується на собівартості, а не на доході з продаж. Єдина проблема тут та, що собівартість не завжди публікується в звітах, і тому порівняння господарської діяльності різних компаній неможливо, маючи на увазі тут ще і конкурентів.

Ключовим показником, що звертає на себе увагу є прибуток до виплати процентів та податків. Він характеризує прибуток, що припадає на кожен копійку доходу з продаж. Параметр, що розглядається корисний при аналізі звіту про прибутки та збитки: кожен складовий елемент, починаючи із вартості проданих товарів, співвідноситься з

нерозподіленим прибутком. Це забезпечує процентний аналіз доходу з продаж, який може бути використаний як інструмент щорічного контролю.

Поняття ліквідності або можливості компанії сплатити свої короткотермінові борги із поточних активів розкривають два основних показники ліквідності – коефіцієнт поточної ліквідності та коефіцієнт критичної оцінки. Перший характеризує обсяг загальних поточних активів в порівнянні із величиною поточних зобов'язань; другий – виключає із розгляду запаси та бере в розрахунок тільки ліквідні активи (без матеріально-виробничих запасів).

Відношення ключових фінансових елементів (таких як прибуток, дохід з продаж, оборотний капітал) до чисельності працівників компанії відображають коефіцієнти продуктивності, та які використовуються для підрахунку серії індексів продуктивності. Ці показники часто відрізняються в різних компаніях, бо в значній мірі залежать від організаційної структури та рівня автоматизації виробничих процесів. Але вони корисні як засіб періодичного внутрішнього контролю.

Відношення добавленої вартості до величини оплати показує обсяг добавленої вартості, що приходить на кожен копійку витрат на робочу силу та часто використовується як основа договорів про заробітну плату в порівнянні із розміром виробітку.

Ключовим управлінським коефіцієнтом, що характеризує середнє число днів, що потребує компанія для отримання боргів, та є інструментом для спостереження за рухом грошових коштів є термін кредиту/тривалість обороту дебіторської заборгованості:

$$\text{Термін кредиту} = \frac{\text{Дебіторська заборгованість}}{\text{Річний дохід з продаж}} \times 365$$

Як правило, використовується кінцеве сальдо, але вважається більш коректним враховувати середній залишок дебіторської заборгованості за період.

Личковська М.Р.

*кандидат економічних наук, в.о.доцента
кафедри політичних наук і права*

ПОДАТКОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ МАЛИМ БІЗНЕСОМ

Управління підприємством – комплексний і складний процес, зміст якого зводиться до пошуку і прийняття найбільш ефективних рішень і їх практичного здійснення. Метою керівника підприємницької структури, у більшості випадків, є отримання найбільшого прибутку. При цьому бажання отримати прибуток є сутністю підприємницької діяльності, незалежно від того, якими способами підприємство досягає цього – розширенням свого бізнесу (пошук нових ринків збуту, збільшення обсягу продажу – екстенсивний шлях) або підвищенням його ефективності (скороченням витрат, збільшенням продуктивності праці, зменшенням кількості працівників – інтенсивний шлях).

Одним із заходів збільшення прибутку є податковий менеджмент.

Податковий менеджмент охоплює рівень управління податковими потоками на підприємствах. Його основним завданням є мінімізація (оптимізація) податків, які сплачуються конкретним підприємством на підставі ухвалення управлінських рішень. **Кінцева мета податкового менеджменту** – збільшити доходи (грошові потоки) підприємства за рахунок мінімізації і оптимізації податків.

Склад заходів податкового менеджменту залежить від форми податкової політики підприємства.

Податкова політика має відобразити методику планування, обчислення і сплати податкових платежів, що застосовується суб'єктом господарювання і обирається власником на його розсуд, вона не обов'язково має оптимізаційний характер [1; с. 237].